

VIER METER ONDER WATER

© 2026 Dimitar Ruskov

Alle rechten voorbehouden.

Geen enkel deel van dit boek mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in welke vorm of op welke wijze dan ook – elektronisch, mechanisch, door fotokopie, opname of enig andere methode – zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Vertaald uit het oorspronkelijke Bulgaars met behulp van Deborah van der Vliet.

Eerste editie: 2026

Vormgeving en ontwerp: uitgeverij Barrydoor

Druk: Bookmundo

Contact: <https://www.barrydoor.nl>

Dimitar Ruskov

VIER METER
ONDER WATER

BARRYDOOR
UITGEVERIJ

*Aan Bram Rietveld,
mijn Nederlandse “bibliotheek-vader”
en een grote vriend!*

Voor- en dankwoord

Het is zover: Ha 4 mempa nod wodama is nu ook in het Nederlands verschenen onder de titel Vier meter onder water.

Drieëntwintig jaar geleden kwam ik naar Nederland, met een koffer vol kleren en veel dromen over een gelukkig leven met mijn toenmalige vriendin en huidige vrouw Sandra. De eerste 'roze of toeristische periode' van mijn leven hier was snel voorbij, en ik werd in het diepe 'immigrantenwater' gegooid om oplossingen te vinden voor mijn alledaagse problemen. Na het behalen van mijn NT2-diploma zag het leven er beter uit en vond ik snel werk als bibliothekspecialist in de Stadsbibliotheek in Haarlem. Daar ontmoette ik mijn Nederlandse 'bibliotheekvader' Bram Rietveld (mijn eerste manager), die veel bibliothektalent in mij zag en mij de kans gaf om mijn Nederlandse bibliotheekdroom te verwezenlijken. Bram werd ook een goede vriend. Na het verlaten van de Stadsbibliotheek in Haarlem bleven we elkaar een paar keer per jaar zien.

Bram, waar je nu ook bent, ik draag dit boek aan jou op, als dank voor je vertrouwen in mij, voor alles wat ik van je leerde en voor de eerste redactie van een groot deel van mijn manuscript. Ik mis je! Als het aan mij lag was je honderd geworden om je wijsheid en barmhartigheid onder de mensen te verspreiden, maar onze lieve Heer had een ander plan voor jou.

Ik ging over de hobbelige wegen van mijn leven tot ik op een dag door mijn lieverd gebeld werd: 'Gefeliciteerd, papa!' Op mijn dertigste werd ik vader! Zij heeft me Kevin

geschonken, een prachtig kind, dat het broertje werd van onze andere mooie zoon Janko!

Mijn carrière ging verder bij de Openbare Bibliotheek Amsterdam, waar ik zestien jaar lang bleef werken. De OBA werd mijn Nederlandse bibliotheekacademie! Daar verdiepte ik mijn kennis van de Nederlandse taal, cultuur, muziek en kunst en hoe ik deze kennis aan de klanten van de bibliotheek over kon brengen. Ik pionierde samen met nog honderd collega's in de nieuwe bibliotheek op het Oosterdok, op zoek naar een nieuwe dienstverlening voor de bibliotheek van de toekomst! Voor mij was het een cadeau om samen te werken met collega's als Philip-Jan, Yvonne, Remco, Rob, Paul, Deborah, Bea, Gerdy, Metha, Monique, Gunay, Caroline... ik moet stoppen, anders wordt het lijstje een A4'tje lang. In het bijzonder wil ik Leo Willemse bedanken, die mij altijd op een ongelooflijk positieve manier steunde in mijn ontwikkeling. Ik heb zoveel van deze man geleerd! Zijn grote passie voor muziek en literatuur kent geen grenzen!

In 2019 heb ik met succes mijn proefschrift verdedigd: De rol van de openbare bibliotheek in de context van het immigratie- en integratiebeleid van Nederland. En Bram was erbij! Even later kreeg ik zin om de fictieve versie van mijn proefschrift te schrijven. Zo is in 2021 Ha 4 mempa nođ vodama (Vier meter onder water) in Bulgarije geboren.

Het is een semi-autobiografische roman geworden. Sommigen van jullie zullen zich erin herkennen. De ongelooflijke mix van mensen, met hun kleurrijke verhalen die ik vooral op mijn werkplek in Amsterdam hoorde, hebben mij geholpen om het verhaal mooier en spannender te maken. Ik durf te zeggen dat het een doorsnede van de

Nederlandse maatschappij is geworden, met een knipoog. Ik probeerde belangrijke thema's als liefde, geloof, vriendschap, de multiculturele samenleving, teleurstelling en verraad, genade en de hoop op een beter leven, serieus, maar ook op een luchtige manier te benaderen.

Ik wil mijn redacteur Deborah van der Vliet ontzettend bedanken voor het redigeren van mijn manuscript! Dankzij haar is mijn tekst nog levendiger en Nederlandse geworden. Zij wist de zwakke plekken in mijn tekst snel te detecteren en eruit te halen, en kwam altijd met fijne suggesties voor het verbeteren van mijn boek.

Dank aan mijn schoonfamilie (en voornamelijk aan mijn schoonouders Jos en Miep!) dat ze zo'n Oost-Europese vreemdeling als ik 23 jaar geleden accepteerden en durfden te leren kennen. Ik realiseer me nu dat het een grote uitdaging voor hen was!

Van mijn Beverwijkse vrienden wil ik van harte Cor Hienkens bedanken voor de brainstormsessies over mijn boek, en voor de mooie en hartverwarmende gesprekken over godsdienst, politiek en belangrijke maatschappelijke thema's.

En last but not least wil ik mijn gezin en voornamelijk mijn lieve vrouw, mijn steun en toeverlaat, Sandra, mijn excuses aanbieden voor de gestolen tijd die ik aan mijn boek besteedde in plaats van aan andere nuttige dingen!

Voor de mensen die mijn leven niet kennen, zal ik even een tipje van de sluier oplichten: van de drie hoofdpersonages uit het boek ben ik (deels) degene met de naam Mladen.

Veel leesplezier allemaal!

Dimitar Ruskov

Inleiding

Na het winnen van een miljoen leva in de Bulgaarse staatsloterij in 1991, stond mijn leven op zijn kop. Ik dacht al snel dat het geluk me tot het einde van mijn leven zou vergezellen, maar ik zat fout. Ik stopte met werken, maakte ruzie met mijn beste vrienden, ik ging vreemd en uiteindelijk scheidde ik van mijn vrouw. Overtuigd van de stelregel dat geld niet altijd gelukkig maakt, verloor ik alles wat ik had, en ging ik op zoek naar mijzelf in de wijde wereld. Met een bedrag van ongeveer 800.000 BGN op mijn bankrekening reisde ik door Europa, in de hoop dat ik ooit een haven voor mijn ziel zou vinden. Amsterdam bleek mijn haven te zijn.

Mijn ogen zagen Nederland voor het eerst op 30 juli 1993. De krakkemikkige bus van het bedrijf Etap stopte bij zijn laatste halte in Amsterdam, en de buschauffeurs wensten elk van hun passagiers veel succes in hun nieuwe leven. De "gelukzoekers" stapten uit de bus en liepen weg, waggelend als eendjes door de opgelopen moeheid tijdens de tweedaagse reis. Ze gingen in verschillende richtingen, waarbij ze hun zware koffers achter zich aan sleepten. Toen ik bij het busstation voor het beroemde Victoria Hotel uitstapte, rook ik de geur van een ander land. De schoonheid van de eerste Nederlandse architectonische monumenten die ik zag, was zo overweldigend dat mijn ogen te klein waren om alles te zien wat mijn ziel wilde waarnemen. Ik voelde al snel dat ik hier langere tijd moest doorbrengen dan in Parijs, Madrid, Berlijn en Rome. Dronken van vermoeidheid liep ik met mijn koffer richting Hotel Terminus. Het Venetië van het noorden werd

doorsneden door talloze bruggen en kanalen waarop bootjes nieuwsgierige toeristen van over de hele wereld vervoerden.

Na een verblijf van twee weken in hotel Terminus vond ik een kleine kamer te huur in de Jordaan - dicht bij het stadscentrum maar ook bij het Centraal Station van Amsterdam - een 'strategisch belangrijke plek' besloot ik toen, gezien de frequente reizen die ik van plan was te maken om Nederland goed te leren kennen. Bovendien voelde ik me thuis in de Jordaan omdat mijn naam Jordan is. Als iemand me vroeg waar ik woonde en hoe ik heette, antwoordde ik altijd poëtisch: 'Jordan uit de Jordaan'.

Gelukkig kon ik me in het begin heel goed redden met mijn Engels, omdat bijna elke Nederlander goed in deze taal kan communiceren. De kennis die ik had opgedaan op het Engelse Gymnasium in mijn geboortestad Ruse hielp me om me als een vis in het water te voelen.

Een jaar later zette ik twee belangrijke stappen in mijn immigrantenleven: ik schreef me in voor een taal cursus Nederlands en kocht een huis van twee verdiepingen in de Jordaan. Vanaf het moment dat ik besloot om in Nederland te blijven, wist ik dat de taal van de lokale bevolking de deur voor mij zou openen naar hun opmerkelijke cultuur. Ik hoopte dat ik op deze manier ooit door hen geaccepteerd zou worden, om zo een nieuw en zinvol leven te gaan leiden.

De Nederlandse taal ging ik leren aan de Volksuniversiteit van Amsterdam - een onderwijsinstelling die opgericht is voor Nederlanders die behoefte hebben aan allerlei soorten cursussen en graag een leven lang leren. De taal cursussen maken het grootste deel uit van het universitaire programma en dan vooral "Nederlands voor buitenlanders". Ongeveer een jaar lang "vloog" ik op mijn fiets naar de universiteit en volgde ik gretig de lessen die

mijn leraren me gaven. Ondanks de vreemd klinkende medeklinkers (vooral de snurkende "g"), begon ik de Nederlandse taal al snel leuk te vinden. Ik voelde dat ik elke dag steviger in mijn schoenen kwam te staan, en ik kreeg het gevoel dat ik mijn immigrantse Nirvana ging bereiken.

Toen ik mijn huis in de Jordaan had gekocht, was mijn loterijgeld bijna verdampt, en daarom besloot ik om een bedrijf te starten. Dankzij Peter, een Nederlander met wie ik bevriend raakte op de Volksuniversiteit, ben ik op de begane grond van mijn huis een café begonnen. Hij adviseerde me over het registreren van het bedrijf, en in het begin was hij zelfs mijn zakelijk partner. Door middel van mijn zakelijke en ondernemende vaardigheden, verworven aan de Universiteit voor Economische wetenschappen in Varna in Bulgarije, probeerde ik het café tot een succesvolle onderneming te maken. In het begin was het moeilijk, omdat ik niet bekend was, en er waren ook genoeg cafés in de buurt, maar nadat ik mijn concept van een café naar een eetcafé/snackbar met typische Bulgaarse gerechten veranderde, werd ik een exoot voor de Nederlanders en voor de toeristen. Mijn succes was zeker ook te danken aan Bai Rado uit Radomir, een ex-kok in hotels aan onze Zwarte Zeekust. Ik heb Bai Rado voor het eerst ontmoet op het Damrak, waar hij doedelijk stond te spelen om extra centjes te verdienen.

Bai Rado was op dat moment illegaal in Nederland en ik kreeg medelijden met hem en daarom bood ik hem aan om bij mij te komen wonen totdat hij op eigen benen kon staan en een woning zou vinden. Maar toen ik erachter kwam dat hij twintig jaar ervaring had als chef kok, bood ik hem aan om samen met mij het eetcafé te beginnen. Voordat ik deze beslissing nam, proefde ik natuurlijk eerst

een maand lang de overheerlijke gerechten die hij voor ons kookte. Overweldigd door ons verdriet om het “verloren vaderland”, besloten we de snackbar Bij de Strandzha te noemen. We plaatsten ook een advertentie op internet op een forum voor Bulgaren (<http://bulgarije.startpagina.nl/>) en toen gebeurde het wonder: niet alleen Nederlanders die geïnteresseerd waren in Bulgarije vonden ons, maar vooral veel Bulgaren die in Nederland woonden. Studenten, oude en nieuwe immigranten, legale en illegale Bulgaarse immigranten kwamen naar Bij de Strandzha. Ik werd al snel een verzamelaar van talloze immigrantenverhalen, maar ook werd mijn eetcafé een schuilplaats voor mensen in moeilijke situaties.

Ik verhuurde twee van de kamers van mijn woning aan landgenoten van mij. Op deze manier kon ik ze helpen, maar ook zelf iets bijverdienen. Ik moest mijn kostgangers strikt "selecteren", omdat sommigen van hen mij bijna alleen maar problemen bezorgden - zowel vanwege het vermoeden van hun activiteiten die voornamelijk 's nachts plaatsvonden, als vanwege hun onwil of onvermogen om regelmatig hun huur te betalen. Soms vroeg ik niet eens om geld - ik wilde gewoon helpen, want ik zag in hen “arme en kleine mensen met grote dromen”, die vaak geld van hun burens of vrienden geleend hadden om naar dit deel van Europa te komen, waar niemand op hen zat te wachten. Ze wilden gebruik maken van de betere economische situatie in Nederland om iets te kunnen verdienen en hun dromen van een beter leven waar te maken.

Vandaag is het tien jaar geleden dat ik het eetcafé Bij de Strandzha begon. In de loop van de jaren probeerde ik er niet alleen geld mee te verdienen, maar ook om er een ontmoetingsplek van te maken voor mijn landgenoten en

voor de lokale bevolking. De bezoekers hadden niet alleen maar plezier van de lekkernijen, bereid door Bai Rado uit Radomir, maar ze hielpen elkaar ook met van alles en nog wat.

Dit verhaal zal niet over mijn eigen leven gaan, maar over het leven van mijn klanten die in de loop der jaren vaak Bij de Strandzha kwamen. Dit zal een eerlijk en openhartig verhaal worden.

¹. Bai betekent in het Turks man of meneer. In Bulgarije worden voornamelijk oudere en wijze mensen zo genoemd.

². Nikola Todorov Strandzhata (1834-1876) is een Bulgaarse revolutionair die tegen het Ottomaanse bezetting streed. In de jaren 70 van de 19e eeuw opende Strandzhata een kroeg in Braila, Roemenië die een ontmoetingsplek werd van veel Bulgaarse immigranten.

Augustus 2003

Ik herinner me als de dag van gisteren dat ze voor het eerst met hun zware koffers in mijn eetcafé aankwamen. Het was augustus, maar het regende alsof het herfst was. De hele zomer was het mooie weer uitgebleven. De jonge mannen hadden van hun landgenoten in de bus gehoord dat mijn eetcafé een ontmoetingsplek van Bulgaren in Amsterdam was, en daarom besloten ze eerst bij mij te komen. Toen ze kletsnat van de regen binnenkwamen, stond ik achter de bar bier te tappen. Door de jaren heen kon ik op zulke momenten met één van mijn ogen het niveau van het bier in het glas in de gaten houden, en met het andere naar de deur kijken om te zien wie er binnen kwam. Ze groetten vriendelijk in het Bulgaars, kwamen naar de bar en vroegen of ze bij mij konden lunchen en wat uitrusten van de lange reis. Ik liet ze op een van de comfortabele banken zitten en terwijl ik ze bediende, vroeg ik waar ze vandaan kwamen en wat ze van plan waren in Nederland te doen. Ik deed dit op een beleefde manier bij elke nieuwkomer die in Bij de Strandzha kwam en ik probeerde niet te overdrijven met mijn vragen.

De eerste jongen stelde zich aan mij voor als Bogomil uit Burgas, afgestudeerd in de theologie en hij kwam naar Nederland om zijn vader te helpen, die in de Bulgaarse kerk in Amsterdam werkte als priester. Bogomil had een ietwat mager, donker en langwerpig gezicht, met een sikje en een opmerkelijke warmte in zijn ogen. Hij had een introverte houding die ik ook bij andere geestelijken zag. Hij was de stilste van de drie en keek alleen rond naar de mensen in het restaurant en bestudeerde ze. Ik zag dat

zijn blik zich lange tijd concentreerde op onze nationale driekleur die aan de muur boven de bar hing, en daarna ontwaarden zijn ogen de portretten aan de muur, van Botev, Levski, Rakovski en andere reuzen van onze revolutionaire bevrijdingsbeweging uit de negentiende eeuw. Dit veroorzaakte een lichte glimlach op zijn gezicht. Toen werd zijn aandacht getrokken naar de bezoekers van het restaurant, die een mengelmoes van Bulgaars-Nederlands spraken - een groep mensen, bestaande uit zowel Bulgaren als Nederlanders, die vaak in Bij de Strandzha zaten.

De tweede jongeman was Mladen. Hij had het figuur van een zwemmer, met brede schouders, en zijn gezicht was breder dan dat van Bogomil. Zijn blonde haar en blauwe ogen maakten hem heel anders dan Bogomil, en de gemiddelde Nederlander zou hem nooit als Bulgaar kunnen identificeren, want in Nederlandse toeristengidsen over Bulgarije staan voornamelijk mensen met een oosterse uitstraling. Hij zat rustig op zijn stoel, en een glimlach maakte zijn gezicht nog mooier. Af en toe belde hij met zijn mobiele telefoon, maar het lukte hem niet goed om iemand te bereiken. Mladen kwam ook uit Burgas en voor zover ik begreep had hij ongeveer een jaar samen met Bogomil op het Gymnasium voor Romaanse talen en culturen in hun geboortestad Burgas gezeten.

De derde man stelde zich aan mij voor als Svetlin en hij keek me een beetje boos aan. Ik wist dat sommige mensen op zo'n manier kijken, maar eerlijk gezegd maakte hij geen goede indruk op mij. Svetlin was een lange, magere jongeman met een relatief knap gezicht, gekleed in merkkleding. Hij was een van die mensen die er goed uitzagen, maar met hun arrogante gedrag snel de aanwezigen in een gezelschap irriteerden. Hij keek naar de

klanten in het eetcafé en gaf af en toe ongepast commentaar op hun vreemde gesprekken in het Bulgaars-Nederlands.

Even later arriveerde in het eetcafé een vrouw van een jaar of vijfentwintig, een blondine met blauwe ogen en een sportieve lichaamsbouw.

‘Hoi Mladen, ik ben er!’

Door de vermoeidheid van de tweedaagse reis merkte Mladen de aankomst van zijn vriendin niet meteen op. Na hun afscheid twee maanden geleden, in Sunny Beach, Bulgarije, leefde hij elke dag met zijn gedachten bij Miranda. En nu stond ze voor hem, als het ware tevoorschijn gesprongen uit de wereld van de sociale media die hen de afgelopen maanden hielp om de vlam van hun liefde in stand te houden! Mladen stond op en omhelsde haar hartstochtelijk. Ze waren weer samen!

Miranda begroette ook de andere twee jongens, en haar blik bleef even op Svetlin hangen. Hij kende haar ook uit Sunny Beach. Svetlin knipoogde met zijn rechteroog en zijn gezicht toonde een mysterieuze en ietwat besmukte glimlach.

Even later gingen de drie mannen uit elkaar. Mladen, die de hand van zijn vriendin zachtjes vasthield, ging met haar mee, en Bogomil ging op weg naar de kerk, waar hij zijn vader zou ontmoeten. Svetlin ging, voor zover ik begreep, naar het huis van een Bulgaarse vriend van hem, die al een tijdje in Amsterdam woonde.

Blijkbaar hadden de drie jonge mannen afgesproken om een of twee keer per maand bij mij te komen eten, want ik zag ze vaak in mijn eetcafé. Ze dineerden bij mij, wisselden informatie uit, deelden ervaringen, gaven elkaar advies en keken af en toe naar voetbalwedstrijden die op televisie werden uitgezonden. Ze ontmoetten ook andere

Bulgaren die vaak Bij de Strandzha bezochten, en ik zag dat ze zich daar thuis voelden. Ik kon vaak door de dikke wolken sigarettenrook niet onderscheiden wie wie was, maar ik had de situatie altijd onder controle, en ik stond nooit toe dat mijn eetcafé een criminele ontmoetingsplek werd waar de klanten hun problemen door middel van man-tegen-mangevechten wilden oplossen.

En om de lat hoger te leggen, begon ik, voor een symbolisch bedrag, af en toe mensen uit de gemeenteraad van Amsterdam uit te nodigen om lezingen en presentaties te geven over het regelen van legaal verblijf voor immigranten in Nederland, over taalcursussen, het zoeken naar werk en informatie over het starten van een eigen bedrijf, over gezondheidsvoorlichting en andere soortgelijke onderwerpen. Bij de Strandzha was vaak gevuld met mijn landgenoten en andere immigranten (voornamelijk Serviërs, Polen en Roemenen) die meer wilden leren over hoe ze hun nieuwe leven konden opbouwen in hun nieuwe land Nederland. Na deze lezingen door gemeenteraadsleden begon ik ook allochtone schrijvers uit te nodigen om te vertellen over hun boeken, waarmee ze nieuwe immigranten probeerden te inspireren, en over hun integratie in de Nederlandse samenleving. Op deze manier voelde ik dat ik iets nuttigs deed voor de mensen die bij mij kwamen.

September 2003

Een paar weken na hun aankomst kwamen de drie jonge mannen terug naar mijn eetcafé. Ik was ze vergeten, maar ik was zeker blij om ze weer te zien. Na het eten deelden ze hun ervaringen uit de eerste Nederlandse weken. Mladen was het meest enthousiast van de drie. Hij zweefde op de vleugels van de liefde en beleefde zijn eerste weken in Nederland euforisch. Hij vertelde over zijn ontmoetingen met Miranda's vrienden, met haar ouders, maar ook over vele andere kleine dingen die grote indruk op hem hadden gemaakt in Nederland en die zo anders waren dan in Bulgarije. Soms in de vorm van grappen, probeerde ik hen voor te bereiden op de -soms onaangename - verrassingen van het immigrantenleven. Ik deed het om ze te waarschuwen, omdat veel immigranten bergen met goud voor zich zien bij hun emigratie naar een ander land.

‘Vrienden, de eerste periode van jullie verblijf hier in dit vreemde land zal de mooiste, maar ook de meest naïeve periode zijn. Het is als verliefd worden - je wordt opgeladen met veel positieve energie door het nieuwe en door mooie emoties. Maar deze emoties kunnen je verblinden.’

Ik merkte dat ze alle drie op zulke momenten aandachtig naar me luisterden, en dat ze alle informatie ergens in hun hersenen opsloegen.

‘De tweede periode van het immigrantenleven,’ vervolgde ik mijn verhaal, ‘wordt gekenmerkt door "nuchterheid"! En jullie zullen, lieve gelukzoekers, pas over een paar maanden, na de eerste periode van euforische blindheid, de ernst van alledaagse problemen voelen.’

‘Je legt het zo goed uit, Jordan,’ zei Bai Rado, die ook bij ons aan tafel kwam zitten nadat hij urenlang hard in de keuken gewerkt had. ‘Maar je hoeft ze niet bang te maken hoor, anders nemen ze morgen een enkele reis naar Bulgarije en dan komen ze nooit meer terug.’

‘Ik maak ze niet bang, Bai Rado, ik waarschuw ze alleen maar voor wat hun te wachten staat. - En willen jullie weten mijn vrienden, wat de derde fase van integratie is? De derde fase is niet voor watjes, maar voor de sterksten van lichaam en geest, voor de immigranten die als “gladiatoren” in de immigrantenarena kunnen vechten! Diep geraakt door nostalgie, en door alledaagse problemen, vervolgen de gladiatoren hun tocht met bezweet voorhoofd, verscheurde zielen en gespannen lichamen tot ze hun droom waarmaken. En als jij een van die gladiatoren blijkt te zijn, zul je je over een paar jaar bevrijd en opgelucht voelen. De vermoeide blik in je ogen en het zweet op je voorhoofd zullen verdwijnen, en op een heilig moment zul je jouw immigranten- Nirvana bereiken, als een innerlijke rust en bevrijding van je ziel! En dan, mijn vrienden, zal het feest van de ziel beginnen, en dan zal de homo emigranticus in jou je vreugde uitschreeuwen: "Ik ben gered, ik heb geleerd om te leven, ik ben een nieuw mens, een wereldburger geworden!" Je wordt dan een mens zonder staat, taal of nationaliteit, je omarmt beide culturen, de twee talen en je gaat leven met je eerste en je tweede vaderland, genietend van de onafhankelijkheid en de vrijheid die je zelf hebt verdiend na het "harde werk in de immigranten-arena"!‘

‘Hee, Jordan, ik heb nog nooit zo’n schilderachtige beschrijving van de integratie als fenomeen gehoord! Aan de ene kant ben ik ervan overtuigd dat de strijd om te

overleven en mijzelf te bewijzen heftig zal zijn, maar aan de andere kant is mijn ambitie om een immigrant-gladiator te worden heel hoog,' zei Mladen terwijl hij naar me keek, nog steeds onder de indruk van mijn verhaal over de verschillende fasen van integratie.

'Jordan, je spreekt zo mooi en overtuigend. Heb je ooit als docent... of als marketingspecialist gewerkt?'

'Nee, Bogomil. Wat ik jullie net vertelde, is gebaseerd op mijn eigen ervaring, maar jullie hoeven het natuurlijk niet letterlijk over te nemen en toe te passen. Denk er maar eens over na, sla het ergens in je achterhoofd op, en wie weet, misschien zullen jullie het ooit kunnen gebruiken'

Natuurlijk wilde ik mijn nieuwe vrienden niet bang maken, maar ik wilde ze toch vertellen dat ze de komende tijd, nadat ze hun roze bril hadden afgezet, ze veel problemen zouden moeten oplossen. Ze mochten van mij ook weten dat ze het verdriet van het immigrantenleven zouden gaan voelen en het gemis van alles wat ze in Bulgarije achter zich lieten – zelfs de kleinste dingetjes die onderdeel van hun leven waren. Ze hadden geen idee dat hun lege feestdagen en trage wekdagen te wachten stonden: feestdagen die ze wilden vieren, maar die jarenlang niet als eigen zouden voelen, en lange zaterdag en zondag wanneer ze zich in hun immigranteneenzaamheid af zouden vragen of ze wel hadden moeten emigreren om hun geluk te vinden. En wat de Nederlandse taal betreft, ze zouden jarenlang moeten ploeteren tot ze zich de taal eigen hadden gemaakt. Ze beseften op dat moment niet dat dit een jarenlang proces zou zijn! En dat was maar goed ook, anders zouden ze gek worden!

Van mijn tweede ontmoeting met Mladen, Bogomil en Svetlin bleef in mijn hoofd het verhaal hangen van Mladen over zijn eerste bezoek aan de ouders van zijn vriendin Miranda:

‘Een week na mijn aankomst nodigden de ouders van mijn vriendin ons uit om hen te bezoeken. Ik was een beetje gespannen voor onze eerste ontmoeting omdat ik een goede indruk op hen wilde maken. Toen we Amstelveen binnenkwamen - de stad waar Miranda's ouders wonen, en vooral in hun buurt, realiseerde ik me al snel dat hier geen gewone mensen wonen. Miranda parkeerde de auto voor hun grote vrijstaande woning met drie verdiepingen, belde aan en slechts tien seconden later verscheen Floor - haar moeder - bij de voordeur: een blondine van middelbare leeftijd, met weelderig, goed gekamd krullend haar en rode lippenstift. Ze ziet er goed uit voor haar leeftijd, dacht ik meteen, zoals iedere man in zo'n situatie even zou denken. Ze droeg een stijlvolle rode jurk en had rode schoenen aan, hoewel ze thuis was. Floor keek eerst Miranda aan, vervolgens keek ze naar mij met een snelle en een beetje ongemakkelijke blik, stak ietwat onzeker haar hand uit, en stelde zich in het Engels voor. Daarna omhelsde en kustte ze haar dochter. Toen we de woonkamer binnenkwamen, verscheen Miranda's vader om zich aan mij voor te stellen. Hij liep aarzelend op me af, stak zijn hand uit en mompelde het volgende: ‘Casper, aangenaam,’ wat betekende dat hij Casper heet, en mij graag ontmoet.

We waren uitgenodigd voor het avondeten, maar aangezien we om drie uur 's middags bij hen aankwamen, zaten we eerst drie uur lang op hun brede en comfortabele leren bank in de woonkamer. Voor de zitbank stonden twee prachtige houten salontafeltjes in barokstijl, waarop twee

schaaltjes vol met witte- en melkchocolaatjes stonden, die mijn studieobject werden tijdens dit ongemakkelijke bezoek. Ik zat daar dus voor het eerst en de anderen betrokken me bijna niet bij hun gesprek, terwijl ik probeerde iets van de woordenstroom in het Nederlands te begrijpen. Op het randje van een van de salontafeltjes lag een ietwat onhandig opgevouwen krant, die Casper daar waarschijnlijk had neergelegd toen wij aanbelden. Zijn haar zat in de war, net als het hooi in hun konijnenhok dat ik even later zag toen ik in hun achtertuin stond te roken. Casper was ook stijlvol gekleed, maar in tegenstelling tot zijn vrouw droeg hij zwarte leren pantoffels, en geen schoenen. Ik weet niet waarom, maar zulke kleine dingen maakten indruk op me?! Hij vroeg me of ik koffie of thee wilde, stelde dezelfde vraag aan de dames en rende daarna naar de keuken, terwijl hij een lied zong dat op een Duitse schlager leek die op een 33-toerenplaat was gezet. Dus zingen was zeker niet Caspers sterkste kant.

Ik zat op de bank en omdat ik niet actief aan het gesprek meedeed, begon ik hun huis te bestuderen. Omdat ik van Miranda wist dat Floor en Casper al jaren goed verdienden als bankiers bij een van de bekendste Nederlandse banken, de Rabobank, was ik niet verrast door hun luxueuze inrichting. Ik herinnerde me dat Miranda me had verteld dat haar vader al een paar jaar in het bestuur van de Rabobank zat. Ik wierp een blik op de strakke en stijlvolle meubels, de zware gordijnen, en naar de ruime L-vormige keuken met een schitterende Amerikaanse ATAG-koelkast met een vriezer. Dit apparaat leek op een dubbele klerenkast. Daarna zag ik een dure vaatwasser, het grote marmeren aanrechtblad en de schitterende chique keukenkasten en al het keukengerei dat elke zichzelf

respecterende persoon wil bezitten. Al deze luxe trok maar kort mijn aandacht, maar ik was wel heel nieuwsgierig naar de schilderijen aan de muren en de kleine beeldjes op de lage kasten in de woonkamer. Net boven mij, aan de langste muur in de woonkamer, hing een schilderij van een vrouw in een kimono. Ik was onder de indruk van het meesterschap van de kunstenaar die dit werk geschilderd had. Ik vroeg Miranda's vader of het schilderij iets met George Breitner te maken had.

Want na jaren te hebben geschilderd, had ik toelatingsexamen voor de middelbare Kunstschool in Sofia gedaan. Nadat ik voor dit examen was gezakt, gooide ik wanhopig de penselen, de potloden en allerlei andere gereedschappen weg die mij jarenlang hadden geholpen om mijn gevoelens uit te drukken. Maar na het mislukte toelatingsexamen veranderde mijn liefde voor de kunst in liefde voor de kunstgeschiedenis. Ik stopte met schilderen en tekenen, maar ik raakte geobsedeerd door een drang om in het leven van talloze kunstenaars, groot en klein, te duiken, die hun gevoelens op verschillende manieren lieten zien. Ik ben een geduldige waarnemer en onderzoeker van kleuren, vormen, en stemmingen geworden! Ik had de werken van George Breitner gezien in een album met Nederlandse meesters uit de 19e eeuw in de Openbare Bibliotheek in Burgas. Toen ik Casper vroeg naar het schilderij, zag ik blijdschap in zijn ogen en zijn mond ging wijd open van verbazing. Hij reciteerde in één adem de naam van het schilderij, de afmetingen van het doek en waar en wanneer het geschilderd was! Een onzichtbare draad verbond ons plotseling. Het ijs tussen ons was gebroken - of dat hoopte ik in elk geval. Ik hoorde van

Casper dat het schilderij van Breitner echt was en dat hij het twee jaar geleden op een veiling gekocht had.

Ik heb niet gevraagd naar de prijs, omdat dat me niet interesseerde. Het belangrijkste en meest bijzondere voor mij was het feit dat de vader van mijn vriendin zo'n bijzonder doek thuis had hangen! En natuurlijk vond ik het heel fijn dat we een gemeenschappelijke hobby hadden.

Een uur later ging ik met Miranda naar de achtertuin om te roken.

'Schat, ik heb het gevoel dat je ouders niet erg blij met onze relatie zijn?' was de eerste vraag die ik haar stelde.

'Is dat zo? Heb je die indruk?' vroeg ze kalm.

'Nou, een beetje wel, maar ik ben van plan om een goede band met hen op te gaan bouwen!'

'Nou ja, hier in Nederland gaan die dingen een beetje anders. Je hoeft niet met mijn ouders in hetzelfde huis te wonen, dus maak je alsjeblieft geen zorgen als Casper en Floor jou niet volledig accepteren. Hier in Nederland bemoeien de ouders zich niet met de relatie van hun kinderen als die eenmaal zelfstandig zijn geworden,' zei Miranda tegen mij, terwijl ze op een trotse manier haar neus ophief. 'Iedereen moet het pad naar zijn eigen geluk bewandelen, en voor iedereen is dit pad anders,' zei ze heel overtuigend.

Terwijl we in de tuin stonden, kuste en knuffelde Miranda me af en toe, terwijl haar ouders ons zagen door de grote glazen schuifdeuren naar de tuin.

'Schat, ik denk dat je ouders zich een beetje ongemakkelijk voelen als ze naar ons kijken. Denk je niet dat Casper op een gegeven moment naar mij toe zal komen rennen om mij beet te pakken en hard door elkaar te

schudden, zoals Tom dat met Jerry doet in de gelijknamige cartoon?’

‘Geen zorgen, lieverd. Ik garandeer je dat dit niet gaat gebeuren, maar zelfs als het gebeurt, zul je makkelijk uit de greep van Casper los kunnen komen.’

Ik had het gevoel dat ze met haar ouders aan het experimenteren was, en ik, haar Bulgaarse vriend was het werktuig om dit experiment uit te voeren.

‘Lieverd, ik denk dat Casper gelukkiger zou zijn als hij zijn dochter met een Nederlandse vriend uit een elite familie zag, maar de realiteit voor hem is anders....’

‘Casper heeft zijn dochter allang opgevoed, dus vanaf nu heeft hij andere dingen te doen,’ vertelde ze me, en viel me weer om de nek en gaf me een lange, natte, en hartstochtelijke kus.

Terwijl we in de tuin stonden te roken, legde Miranda me uit hoe haar moeder en vader over immigranten denken. Meestal was hun mening negatief, en immigranten waren, volgens haar ouders “voornamelijk een bedreiging voor de Nederlandse samenleving”. Maar een incident vorig jaar veranderde Floors mening over buitenlanders. Toen ze op een avond van haar werk naar huis fietste, op een donker gedeelte van een fietspad, op een dijk richting hun huis, verloor ze de controle over haar stuur en reed ze richting de sloot langs de dijk. Floor viel met haar fiets in het water en begon van schrik te gillen. Gelukkig hoorde een andere fietser haar en hij schoot haar onmiddellijk te hulp en trok haar snel uit het koude water. Toen Floor van de schrik bekomen was en thuis in bed lag, vertelde Casper haar dat de man die haar gered had Abdel heette en van Marokkaanse afkomst was. Al een paar dagen later bedankte ze hem en gaf hem ook een duur geschenk.

Dankzij deze gebeurtenis veranderde Floor haar negatieve en rechtlijnige mening over immigranten. De val in de sloot was voor Floor letterlijk en figuurlijk een warm bad. Vanaf dat moment bekeek ze iedere immigrant individueel en stopte hen niet allemaal in hetzelfde hokje. Maar als ik moet concluderen hoe ik mijn eerste ontmoeting met Miranda's ouders ervoer, kan ik alleen maar vertellen dat ik me nog nooit... zo vreemd heb gevoeld na de ontmoeting met nieuwe mensen. Ze slaagden er niet in om indruk op me te maken of om me teleur te stellen. Ik weet niet of jullie ooit zoiets ervaren hebben, maar ik wilde liever dat mijn aanstaande schoonouders me vertelden dat ze zich zorgen over mijn relatie met Miranda maakten, in plaats van die tot in de perfectie ontwikkelde masochistische vriendelijkheid. Ik ben erg benieuwd wat de toekomst mij zal brengen in mijn relatie tot hen. Maar in ieder geval sta ik er open voor en... wie weet, misschien is het nog steeds te vroeg om een conclusie te trekken?'

Mladens verhaal veroorzaakte gemengde reacties bij zijn gesprekspartners. De hardwerkende bouwvakker Bai Petko uit het dorp Mihaltsi, in de Bulgaarse regio Pavlikeni, leunde achterover in zijn stoel, begon met zijn tong te klikken en zei:

'Ik kan deze mensen niet begrijpen! Er is een ideale schoonzoon bij hen op bezoek geweest en ze kunnen hem niet waarderen!'

De oude professor en voormalig hoogleraar Bulgaarse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam, Petar Mehandjiiski, zei langzaam en overtuigend met zijn zachte stem:

'Jongeman, veroordeel alsjeblieft nog niet jouw schoonouders, als ik ze zo mag noemen?! Geef ze de tijd om

je goed te leren kennen, zodat ze voor zichzelf een conclusie kunnen trekken. Die tijd hebben ze zeker nodig.’ Bai Petko leunde achterover in zijn stoel, probeerde de mening van de professor te "verwerken" en voordat hij iets terug kon zeggen, nam Irina het woord. Zij was een andere vaste klant van Bij de Strandzha, die evenals de professor al ruim twintig jaar in Nederland woonde:

‘Luister naar me, Mladen! De Nederlanders zijn niet slechter dan wij of zo, ze zijn gewoon anders! Beledig of stigmatiseer ze alstublieft niet voordat je ze goed leert kennen!’

De veteranen van de Bulgaarse immigratie, Irina en Prof. Mehandjiiski, wisten vaak rust te creëren tijdens de discussie over de verschillen tussen “Wij” de Bulgaren en “Zij” de Nederlanders. Wat me vaak opviel, was dat zowel de professor als Irina een groot deel van de Nederlandse regels, gebruiken en tradities hadden omarmd en daarom vaak kritisch waren over het gedrag van sommige immigranten die liever wilden profiteren van hun leven in Nederland dan hun best te doen om in de samenleving te integreren.

Nadat Bai Petko uit Mihaltsi naar ieders mening over Miranda's ouders had geluisterd en zijn eigen mening over de situatie had uitgesproken, stelde hij Bogomil met een merkwaardige intonatie de volgende vraag:

‘Pope, je bent heel stil, man?! Vertel ons eens iets over jezelf.’

Bogomil, die bij ons bekend stond als de zoon van een Bulgaarse priester, praatte niet veel tijdens onze ontmoetingen in mijn eetcafé en glimlachte vaak alleen maar veelbetekenend bij de commentaren van zijn spraakzame gesprekspartners.

‘Vertel eens wat over jezelf, Bogomil, hoe gaat het met je?’ Bai Petko bleef aandringen en trok zijn wenkbrauwen op, wachtend op het antwoord van Bogomil.

‘Als je zo nieuwsgierig bent naar hoe de kerkelijke zaken lopen, moet je een keer op zondag naar een kerkdienst komen,’ reageerde hij, heel onverwacht voor Bai Petko en lichtelijk gefrustreerd. Het was maar goed dat Bogomil een zachte stem had, anders zou zijn opmerking onvriendelijk zijn overgekomen.

‘Nou, ik zal een keertje komen hoor, denk jij dat ik zo goddeloos ben? Ik ga ook meerdere keren per jaar naar de kerk, zoals elke dienaar van God dat doet... maar ik heb niet de behoefte om dit elke zondag te doen,’ begon Bai Petko zichzelf te verontschuldigen.

‘Bai Petko, ik maakte maar een grapje hoor. Beschouw het alsjeblieft niet als een verplichting om naar de kerk te komen. Wat betreft mijn leven tot nu toe hier, kan ik jullie vertellen dat ik voorlopig mijn vader in de kerk help en dat ik tegelijkertijd op zoek ben naar een baan, want met alleen de kerkdiensten kunnen we onszelf natuurlijk niet onderhouden. Papa werkt al op doordeweekse dagen als tuinman voor een particulier bedrijf. Ik zou graag iets anders willen doen, maar tot ik iets leukers vind, kan ik papa helpen – in de kerk, maar ook met zijn werk als tuinman. Maar eerst moet ik me nu inschrijven voor een cursus Nederlands, want ik loop al flink achter vergeleken met Mladen bij het leren van de taal,’ zei Bogomil uitdagend, en hij keek zijn vriend lachend aan.

‘Ah, Mladen heeft al zijn zaken geregeld hoor, met zijn blonde prinses,’ zei Bai Petko plotseling en stak nog een sigaret op, ‘hij is zo trots als een pauw, en geniet van het leven.’

Mladen glimlachte maar een klein beetje en zei niets.

De grote afwezige bij deze bijeenkomsten was Svetlin. Ik hoorde van de jongens dat ze hem na hun aankomst in Nederland nog maar één keer hadden gezien. Hij was veranderd, hij vertelde niet veel en had veel verplichtingen, maar hij zei niet precies wat voor verplichtingen dat waren. Hij gedroeg zich dus een beetje geheimzinnig, glimlachte en vertoonde arrogant gedrag.

Enige tijd later werd ik uitgenodigd door Mladen voor zijn verjaardag die hij over twee weken zou vieren. Mladen meldde dat nog een keer aan het einde van deze "Strandzha-avond", zoals we de avonden al begonnen te noemen. Ik was benieuwd hoe dit feest zou gaan verlopen.

3. *In volkstaal Pope betekent 'priestertje'*